

Etický kodex vědecko-výzkumných pracovníků Moravské zemské knihovny v Brně

Etický kodex výzkumných pracovníků Moravské zemské knihovny v Brně (dále jen „MZK“) byl vypracován s použitím části III dokumentu „Etický rámec výzkumu“ z usnesení vlády České republiky č. 1005 ze dne 17. srpna 2005 a doplňuje principy Etického kodexu zaměstnanců Moravské zemské knihovny v Brně.

I. Obecné zásady

Výzkumný pracovník:

- a) řídí se ve své práci základními lidskými mravními principy a zásadami uvedenými v tomto kodexu;
- b) nepřipustí, aby došlo ke střetu zájmu vyplývajícího z jeho postavení na pracovišti MZK a jeho soukromého zájmu;
- c) věnuje se prováděnému výzkumu s plným pracovním i osobním nasazením;
- d) vyžaduje od svých spolupracovníků chování, které je v souladu s těmito zásadami;
- e) neobhájí a nekryje chování, které je v rozporu se zásadami uvedenými v tomto kodexu, a to ani poukazováním na nutnou poslušnost či loajalitu;
- f) považuje vědu a výzkum za integrální součást kultury a základ inovací a hájí je proti jejich možnému zpochybňování;
- g) vystupuje proti neetickému a nevhodnému užití vědeckých poznatků;
- h) rozšiřuje a prohlubuje své znalosti a usiluje o zlepšení svých odborných schopností;
- i) zachovává kritický postoj k vlastním poznatkům a výsledkům i k výsledkům svých spolupracovníků a je přístupný diskusi a věcným argumentům;
- j) obhájí svobodu vědeckého myšlení, vyjadřování, výměny názorů a informací;
- k) odmítá užívání nevědeckých přístupů a rasistických, náboženských, nacionalistických a politických hledisek ve vědě;
- l) dodržuje principy nestrannosti a nezávislosti na ideologických a politických tlacích a na zájmech nátlakových skupin;
- m) uznává a sám ve vědecké obci šíří zásady spolehlivé, důvěryhodné vědecké práce a odmítá jakoukoli vědeckou nepoctivost a porušení zásad uvedených v tomto kodexu;
- n) neváhá oznámit příslušným autoritám prohrašky proti etice ve vědeckovýzkumné práci, pokud o nich má povědomí.

II. Zásady výzkumné práce

Výzkumný pracovník:

- a) zaměřuje svůj výzkum na rozšíření hranic vědeckého poznání a dbá, aby jeho prakticky využitelné výsledky sloužily ku prospěchu společnosti;
- b) provádí výzkum tak, aby neohrozil společnost, životní prostředí či kulturní hodnoty;
- c) u výzkumné činnosti, které se účastní respondenti, předem informuje účastníky, jaké údaje plánuje shromažďovat a k jakému účelu je bude využívat, sledované údaje shromažďuje pouze s jejich souhlasem;

- d) při publikování výsledků chrání soukromí a zájmy dotazovaných subjektů a zajistí, aby osobní a citlivé údaje nebyly bez souhlasu dotazovaného subjektu zveřejněny;
- e) při získávání, výběru a hodnocení dat vychází z obecných zásad (čl. I) při respektování specifiky své disciplíny;
- f) odpovídá za přesnost a objektivitu jím prováděného výzkumu a uvědomuje si meze použitých metod zkoumání;
- g) při zveřejňování poznatků a výsledků k určitému problému odpovídá za jejich úplnost a ověřitelnost a nezkresleně je interpretuje;
- h) po zveřejnění uchovává primární data a dokumentaci všech podstatných výsledků po dobu obvyklou v příslušné disciplíně, pokud tomu nebrání jiné závazky či předpisy;
- i) odpovídá za účelné a efektivní využívání prostředků na výzkum a neduplikuje výzkum provedený jinde, pokud není potřebný k ověření, doplnění či porovnání výsledků;
- j) předává výsledky svého výzkumu nepodléhající utajení odborné veřejnosti a širokou veřejnost s nimi uvážlivě seznamuje.

III. Zásady zveřejňování poznatků a výsledků

Výzkumný pracovník:

- a) na základě svého souhlasu může být uveden jako autor nebo spoluautor publikace, analýzy, nebo jiného díla, pokud tvůrčím způsobem přispěl k jeho vzniku;
- b) v publikaci nebo jiném díle uznává autorský či vědecký přínos svých předchůdců a kolegů ke zkoumanému problému, na který přímo navazuje, a při citaci nálezů a poznatků jiných autorů uvádí zřetelný odkaz na příslušný zdroj;
- c) cituje i podstatné práce, které nejsou v souladu s jeho vlastními výsledky a závěry;
- d) objeví-li ve svém díle významnou chybu, podnikne odpovídající kroky, např. dá vytisknout errata nebo jinou opravu;
- e) nedělí zbytečně výsledky a poznatky do více publikací, aby si uměle zvýšil počet prací;
- f) nepublikuje eticky pochybným způsobem a nevyužívá eticky pochybných publikačních platforem;
- g) publikuje s cílem předat výsledky a poznatky odborné veřejnosti, ne pouze za účelem vykazání prací jako vědeckých výstupů.

IV. Zásady chování ke spolupracovníkům

Výzkumný pracovník:

- a) přijímá spolupracovníky ve výzkumu na základě objektivního ohodnocení jejich intelektuálních, etických a osobnostních charakteristik;
- b) vede-li výzkumný tým, dbá na korektnost a otevřenost ve vzájemné komunikaci a vystřihá se neodůvodněně autokratických metod řízení;
- c) posuzuje své spolupracovníky na základě dosažených výsledků a chová se k nim spravedlivě; nevyžaduje od nich činnosti, které patří k jeho vlastním povinnostem, a neklade na ně požadavky nepřiměřené jejich schopnostem a možnostem;
- d) předává slovem i osobním příkladem své znalosti, dovednosti a zásady dobrého chování ve vědě svým spolupracovníkům;
- e) rozvíjí nezávislé, kritické myšlení a zodpovědný přístup k práci a respektuje právo na svobodné vyjádření názorů na výzkum;
- f) podporuje kvalifikační růst podřízených výzkumných pracovníků i jejich badatelskou a publikační aktivitu a mezinárodní kontakty a uvádí je mezi autory publikace, pokud k jejímu vzniku tvořivě přispěli;

- g) vyvozuje důsledky z případného neetického chování svých spolupracovníků.

V. Zásady pro posuzovatelskou, hodnotící, oponentskou a expertní činnost

Výzkumný pracovník:

- a) provádí jemu zadanou posuzovatelskou nebo jinou hodnotící činnost osobně;
- b) chrání duševní vlastnictví autorů posuzovaných rukopisů, návrhů projektů a zpráv; nepoužívá údaje obsažené v hodnocených podkladech k jinému účelu než k vypracování odborného posudku a neposkytuje je třetí osobě;
- c) nepoužívá údaje obsažené v hodnocených podkladech k jinému účelu než k vypracování odborného posudku a neposkytuje je třetí osobě;
- d) neprodlužuje záměrně hodnocení posuzované práce, aby dosáhl vlastních výhod či výhod pro třetí osobu;
- e) odmítne vypracovat odborné stanovisko, jehož závěry by mohly být ovlivněny jeho osobním zájmem, nebo na tuto skutečnost předem jasně upozorní; vystříhá se i dalších vědomých střetům zájmu;
- f) expertní stanoviska vyhotovuje zodpovědně a pouze z oblasti svého oboru;
- g) nepodléhá případným vnějším tlakům, které by mohly ovlivnit vyznění tohoto stanoviska;
- h) při hodnotitelských a oponentních řízeních vychází z objektivních kritérií, dodržuje pravidla zadavatele a vyžaduje totéž od ostatních účastníků jednání.

VI. Postup při řešení sporných etických otázek ve vědeckovýzkumné práci

Za jednání neslučitelné se zásadami etického chování ve vědě se považují zejména: podvod, podvrh, plagiátorství, falšování, zkreslování, záměrný klam a zcizení, a to v kterékoli fázi procesu vědecko-výzkumné práce od záměru až ke zveřejnění výsledků.

Sporné etické otázky se řeší:

- a) přímo na pracovišti MZK na úrovni jeho organizační struktury, a to vždy o jeden stupeň vyšší, než ve kterém se spory vyskytly. K jejich řešení lze na příslušné úrovni ustavovat komise ad hoc;
- b) v součinnosti všech zúčastněných stran, přičemž se dbá na nejvyšší možnou ochranu soukromí. Závěry řešení musí být oznámeny všem zúčastněným a obsahovat opatření vedoucí k nápravě, pokud je porušení etiky vědecké práce zjištěno;
- c) před vědeckou radou MZK pokud je řešení nad rámec pracoviště nebo pokud účastníci sporu nejsou spokojeni se závěry přijatými na pracovišti;
- d) v součinnosti všech zúčastněných stran, při čemž se dbá na nejvyšší možnou ochranu soukromí. Závěry řešení musí být oznámeny všem zúčastněným a obsahovat opatření vedoucí k nápravě, pokud je porušení etiky vědecké práce zjištěno.

V Brně, dne 1. 7. 2023

prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D., ředitel